

Legislative criminal policy of the legislator in the Customs Law

Iran's customs is one of the oldest organizations. This government organization is part of the Ministry of Economy and Finance, which plays a role in customs affairs and in its territory, as a representative of the government and in accordance with the law. It will be very necessary and vital to formulate a comprehensive and barrier law in accordance with the nature of commercial activities. This law, while facilitating customs and trade affairs, should include new and various mechanisms and mechanisms to prevent violations and crimes. Due to the global developments regarding customs and its developments in other countries, attention to these two issues is inevitable. In order to formulate a proportionate, transparent and accurate law, a criminal policy is needed first. There is a codified and in line with customs activities. In compiling this issue, the conditions of our country's domestic economy and customs should be considered, along with the global requirements regarding customs. It will add to the difficulty of formulating an effective criminal policy. In this study, the legislator's criminal policy from two angles Mechanisms and mechanisms to deal with customs offenses and violations have been examined. Finally, we see that in the category of criminology, the minimalist view of criminal law intervention prevails, and for coping, regulatory mechanisms, compensatory coercion prevail.

گفتمان سیاست جنایی قانون گذار در قانون جدید امور گمرکی

جعفر کوشا^۱

اسماعیل افراسیابی^۲

هوشنگ شامیاتی^۳

ارسلان کوشا^۴

داریوش بابایی^۵

چکیده

گمرک ایران، یکی از سازمانهای بسیار قدیمی میباشد. این سازمان دولتی، جزئی وزارت اقتصاد و دارایی بوده، که در امور گمرکی و در قلمرو آن، به عنوان نماینده دولت و براساس قانون ایفای نقش می نماید. با توجه به این جایگاه خطیر، ضرورت تدوین قانونی جامع و مانع و منطبق با طبع فعالیتهای تجاری، بسیار ضروری و حیاتی خواهد بود. این قانون در حالی که باعث تسهیل امور گمرکی و تجاری میگردد، باید از مکانیسم ها و ساز و کارهای نوین و متنوع در جهت جلوگیری از تخلفات و جرایم توسط افراد درون سازمان و برون آن برخوردار باشد. با توجه به تحولات جهانی در خصوص گمرک و تحولات آن در سایر کشورها، توجه به این دو موضوع غیر قابل اجتناب است. برای تدوین قانونی متناسب، شفاف و دقیق، بدو نیاز به یک سیاست جنایی مدون و همسو با فعالیتهای گمرکی وجود دارد. در تدوین این موضوع باید شرایط اقتصاد داخلی و گمرک کشورمان، در کنار الزامات جهانی راجع به امر گمرک مد نظر قرار گیرد. استعداد بالای مجرمین این جرایم و استفاده آنان از وسایل و امکانات پیشرفته ی جدید، بر سختی تدوین یک سیاست جنایی موثر خواهد افزود. در این تحقیق سیاست جنایی قانونگذار از دو زاویه جرم انگاری و مکانیسم های مقابله با جرایم و تخلفات گمرکی مورد بررسی قرار گرفته است. در نهایت می بینیم که در مقوله جرم انگاری، دیدگاه حداقلی مداخله حقوق کیفری حاکم بوده و برای مقابله نیز ساز و کاهای نظارتی، جبرانی و اداری تفوق دارند.

واژگان کلیدی: سیاست جنایی، قانون امور گمرکی، جرم، تخلف، مقابله

مقدمه:

در جهان امروزه، تجارت به عنوان نیروی محرکه مهم رشد و توسعه اقتصادی می باشد به همین دلیل در سیاستگذاری اقتصادی از جایگاه بالایی برخوردار است. با توجه به اینکه اقتصاد نقش مستقیم و بدون واسطه با زندگی مردم دارد، فلذا تدوین سیاست جنایی در رابطه با حوزه های اقتصادی و بویژه جرایم و تخلفات ارتكابی در این میر، بسیار حساس و با اهمیت و تأثیر گذار می باشد. پیچیدگی حوزه اقتصاد و تخصصی بودن آن و تأثیر متغیر های نا شناخته بر آن بر سختی و دشواری این مسیر می افزاید.

در این قضا برای ایجاد و اجرای یک سیاست جنایی مدون و دقیق که بتواند تأمین کننده اهداف کارکردهای مد نظر باشد، نیاز شدید به انجام پژوهش ها و مطالعات علمی و عملی در این زمینه وجود دارد. مسلماً اگر مکانیسم ها، ابزارها، سازوکارها و وسایل مطروحه در سیاست جنایی، بدون لحاظ شرایط اقتصادی، غیر منطبق معقولانه تدوین گردد. نه تنها باعث کنترل جرایم و تخلفات و کاهش آنان نمی گردد بلکه باعث افزایش غیر قابل کنترل آنان نیز خواهد شد. یک ساست جمایی غیر مدبرانه در عمل باعث تشویق و سوق دادن افراد به سمت جرم می گردد. به عنوان مثال ایجاد موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای در جهت حمایت از تولیدات داخلی می باشد ولی اگر از حد معقول فراتر رود، خود یکی از عوامل مهم ارتكاب جرم قاچاق خواهد بود. حتی باعث افت کیفیت محصولات داخلی هم خواهد شد. موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای، سود را از فعالیت های تجاری کاهش داده و قیمت کالاهای داخلی را افزایش می دهد. افراد نیز جهت دریافت سود بیشتر اقدام به قاچاق کالا خواهند نمود.

خیلی از نظریه پردازان اقتصادی، ایجاد محدودیت و ممنوعیت را از مهمترین عوامل فعالیت های غیر قانونی تجاری می دانند و تجارت آزاد را به عنوان راه خنثی کردن این امور ذکر می کنند. در صورتیکه با یک سیاستگذاری تقنینی اقتصادی مدون و شفاف در تدوین قوانین اقتصادی روبه رو نباشیم. مسلماً این عمل باعث افزایش جرایم و تخلفات اقتصادی خواهد شد. جرایم اقتصادی در قلمرو حقوق کیفری قرار می گیرد.

حقوق کیفری اقتصادی که شاخه ای از حقوق جزایی اختصاصی است. درباره ماهیت و طبق فضایی و عناصر اختصاصی فعالیت های اقتصادی متقلبان و غیر مجاز اشخاص حقیقی و حقوقی مصرح در قانون که به قصد ثروت اندوزی و صدمه زدن به منافع عمومی واخلال در نظام اقتصادی کشور صورت می گردد، بحث و گفتگو می کند (ولیدی، ۱۳۸۶، ۳۸).

در نظام کیفری ایران، عنوانی به نام حقوق کیفری اقتصادی مشخصات استعمال نشده و فقط در بررسی قوانین، می توان مصادیقی از جرایم اقتصادی را ملاحظه کرد و آثار جرم اقتصادی به کل جامعه اعم از دولت و ملت زیان وارد کرده باعث نابودی تولیدات داخلی و اقتصادی جامعه می گردد. جرایم و تخلفات گمرک نیز جزء جرایم اقتصادی بوده که مرتکبین آنان نه یا توسل به خشونت و زور و بلکه با تقلب، سوء استفاده از هوش، تدابیر فنی و مدرن مرتکب این جرم می گردند.

نقش گمرک به عنوان دروازه تجارت خارجی کشور در اجرای سیاست های تجاری اقتصادی از اهمیت فوق العاده ای برخوردار بوده و عملکرد مناسب در این زمینه تأثیر گذار در کل فعالیت های اقتصادی خواهد بود جایگاه گمرک در تسهیل فعالیت های تولیدی نیز با توجه به وابستگی تولید کشور به کالاهای سرمایه ای رمواد اولیه و واسطه ای وارداتی غیر قابل انکار خواهد بود علاوه بر این مراتب گمرک که زیر مجموعه وزارت اقتصاد و دارایی می باشد به عنوان نماینده دولت، مامور وصول حقوق، عایدات و درآمدهای گمرک دولت و مجری سیاست های اقتصادی آن به نحو مستقیم در قلمر و امور گمرکی خواهد بود. افزایش حجم واردات و ترانزیت، دقت در ارزش گذاری کالاها و

طبقه بندی صحیح آنها توسط گمرک و نظارت دقیق درون سازمانی و برون سازمانی بر آن، نقش بی دلیلی بر حفظ سلامت و بهداشت جامعه و درآمدهای دولت دارد. همین موضوع باعث گردیده که درآمدهای گمرک از امور گمرکی پس از درآمدهای حاصل از نفت و مالیات در رده سوه قرار داشته باشد.

حتی با توجه به اینکه گمرک نخستین مکان در ورود به یک شور محسوب می شود، برخورد کارکنان و تسهیلاتی که از سوی گمرک به مسافران و مراجعه کنندگان اختصاص داده می شود از اهمیت فوق العاده ای در جهت دیدگاه مسافران و سایر ملل به کشور ما خواهد داشت.

اهمیت گمرک غیرقابل انکار می باشد. کشور ما دارای قدمت دیرینه تجارت بین المللی و فرهنگ غنی و مستعد برای بازرگانی بین المللی، صادرات محصولات ایرانی و جذب گردشگری است. سلماً رونق این مهم با تدوین قوانین گمرکی متناسب و ایجاد زیر ساخت های مورد نیاز مسیر خواهد شد.

قوانین و مقررات گمرکی، در جهت ایجاد نظم و نسق در امور گمرکی و در قلمرو گمرکی و در جهت کارکرد نهایی کنترل و مقابله با جرایم و تخلفات گمرکی تدوین می گردند و وجود خلاهای قانونی، با توجه به اینکه مرتکبین جرایم و تخلفات گمرکی از استعداد بالایی در جهت تقلب برخوردار بوده و از وسایل مدرن و جدید استفاده می کنند، می تواند باعث افزایش این موارد گردد.

سیاست جنایی در تدوین قانون امور گمرکی، باید در دو مقوله جرم انگاری و پاسخ های از دقت و ظرافت بالایی برخوردار بوده و با تحولات گمرکی و حتی دستور العمل های سازمان جهانی گمرک همسو باشد.

تحولات قوانین و مقررات گمرکی در حال حاضر حول دو محور، تسهیل تجارت و بهبود فضای کسب و کار را از یک طرف و مقابله و جلوگیری از جرایم و تخلفات گمرکی از سوی دیگر استوار است، یعنی در عین حالی که امور گمرکی با شتیریات سریع و ساده انجام گردد ولی باید با پیش بینی تدابیر و مکانیسم های انسانی، تکنولوژی و نظارتی از سوء استفاده افراد سود جو جلوگیری گردد.

در سایه یک سیاست جنایی متناسب و مدرن، در تدوین قوانین و مقررات گمرکی، گمرک می تواند به یک سازمان چابک، هوشمند، قانون مدار، مقتدر، پاسخگو (مشتری مدار) روزآمد و دانش محور تبدیل گردد.

در ایران قدیم الایام، گمرک یکی از سازمان های کهن بوده و پیشینه دیرینه ای دارد. مخصوصاً در زمان هخامنشیان بعد از آن، حقوق گمرکی متداول بوده و در مرزهای کشور دفتر های گمرکی وجود داشته است (احمدی، ۱۳۹۰، ۴۰). در این سازمان علی رغم دریافت حقوق گمرکی، ولی قانون مدرن و مشخصی تحت عنوان قانون امور گمرکی وجود نداشته است.

اولین قانون مدون در ایران در مورخ ۱۳۵۰/۳/۳۰ تحت عنوان قانون امور گمرک در شصت ماده تدوین گردیده که تا سال ۱۳۷۶ بعضی از مواد آن نیز نسخ شده به علت نقص این قانون و پاسخگو نبودن آن، آیین نامه ای با ۳۹۷ ماده برای اجرای آن تدوین گردیده تنها مقایسه کمی مواد قانون و آیین نامه آن مؤثر مطلب فوق خواهد بود. تحولاتی که در جهان و بالاخص در گمرکات کشورهای مختلف صورت می گرفت، کشورهای را وادار می کرد که برای حضور در بازار باید در امور گمرکی الزاماً مقرراتی هماهنگ با سایر کشورها داشته باشند. اجلاس سالانه سازمان جهانی گمرک نیز در این خصوص بیان موثر بوده است.

در همین راستا و در جهت همسو کردن گمرک کشور با تحولات جهانی و به روز کردن آن، در مورخ ۱۳۹۰/۸/۲۲ قانون امور گمرکی جدید توسط مجلس شورای اسلامی و در ۱۶۵ ماده تدوین گردیده. در مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۶ نیز آئین نامه اجرایی آن در ۲۲۱ ماده به تصویب هیأت وزیران رسید.

قانون جدید در جهت حمایت از صنایع داخلی، کاهش جرایم و تخلفات گمرکی، حفاظت از صلاحیت و بهداشت جامعه، حفظ سلامت گمرک، حفاظت از محیط زیست، مشارکت سیاست‌گذاری خارجی دولت، دریافت و وصول درآمدهای دولت و موارد دیگر گام‌های موثری برداشته است.

در این پایان‌نامه، مفاهیم اساسی و پایه‌ای مورد نیاز در فهم مطالب به نحو کامل ذکر گردیده و بحث اصلی آن راجع به دو مقوله جرم‌انگاری جرایم و تخلفات گمرکی از یک سو و مکانیسم‌های مقابله و کنترل آنان از سوی دیگر خواهد بود مسلماً این موضوع، پایه‌های اساسی سیاست‌جنایی قانونگذار خواهند بود.

تجهیز کردن گمرکات کشور به فن‌آوریها و تکنولوژیهای نوین در جهت پیشگیری و ممانعت از جرایم و تخلفات گمرکیو نظارت نسبتاً قوی بر امورات گمرکی، در سایه قانون ایجاد شده است، گمرک حتی مکلف به استفاده از این موارد گردیده که سهم بسزایی در رسیدن به اهداف کلان و خاص خواهند داشت.

پایان‌نامه در پنج فصل می‌باشد که فصل اول کلیات، فصل دوم: مفاهیم و مبانی نظری تحقیق، فصل سوم مبانی جرم‌انگاری، انواع و کارکردهای جرایم و تخلفات گمرکی، فصل چهارم مکانیسم‌های مقابله با جرایم تخلفات گمرکی و درفصل پنجم نتیجه‌گیری و پیشنهاد مطرح شده است.

بیان مسأله تحقیق:

تردیدی نیست که گمرک یکی از قدیمی‌ترین نوع سازمان‌هایی است که با هر نامی و هر دوره‌ای نماینده اقتدار حاکمت حکومتی در مسائل اقتصادی و تأمین‌کننده درآمد مالیاتی آنها جهت تأمین نیازهای عمومی برای جامعه از طرف حکومت شناخته می‌شود. از سوی دیگر چنین به نظر می‌رسد که سوابق تاریخی گمرک و تجارت در کشور ایران به یک اندازه بوده و بالطبع قوانین و مقررات مربوط به جلوگیری از قاچاق گمرک در هر جای که گمرک و تجارت وجود داشته وضع گردیده است مورد توجه قرار گرفته است. در نتیجه نقش گمرک به لحاظ دریافت حقوق عوارض گمرکی در آزادی یا نظارت و یا محدودیت تجارت خارجی نیز بسیار تعیین‌کننده است و سهم بزرگ گمرک را در عتای اقتصادی کشور ایران نمیتوان نادیده گرفت. لذا وجود قوانین و مقررات گمرکی شفاف و پر محتوا قطعاً راهگشا بوده و موجبات پیگیری از جرم در این حوزه وسیع را فراهم خواهد نمود.

اولین قانون مدون در خصوص امور گمرکی در مورخ ۱۳۵۰/۳/۳۰ مورد تصویب قرار گرفت در این قانون تا سال ۱۳۷۶ آخرین اصلاحات صورت گرفت که مشتمل بر ۵۰ قانون اصل قانون و ۳۹۷ ماده آئین‌نامه اجرایی آن بود. پس به همان ترتیب قبل، مباحث گمرکی مطابق این قانون قدیمی که با تحولات اقتصادی همگون نبوده اجرا می‌شد. تحولاتی که در سطح جهانی در خصوص تعیین یک نظام مطلوب گمرکی صورت گرفت، مستلزم رعایت دو اصل است: یکی، تسهیل در امر تجارت و دیگری اعمال و مبارزه با تخلفات، مسلماً سازمان گمرک که در هر کشوری به مثابه یک از عوامل اصلی و اجرایی برنامه‌ها و سیاست‌های کلان اقتصادی و بازرگانی آن به شمار می‌رود بدون برخورداری از یک گمرک فعال و با انگیزه و دارای امکانات مناسب و روز آمد، به سختی می‌شود انتظار تحقق برنامه‌های کلان توسعه را داشت.

در کشور ما، درآمدهای گمرک پس از درآمد و حاصل از فروش نفت و مالیات، در رده سوم قرار دارد. با توجه به این امور و در جهت هماهنگی گمرک ما با سایر مراجع جهانی و بین‌المللی و تسهیل امور گمرکی و مقابله با جرایم و تخلفات گمرکی به نحو فنی و نوین، اقدام به تدوین قانونی جدید گردید این قانون در مورخ ۱۳۹۰/۸/۲۲ توسط مجلس تصویب و آذر ماه همان سال به تأیید شورای نگهبان رسید که مشتمل بر ۱۶۵ ماده می‌باشد آیین‌نامه اجرای آن نیز در مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۶ و در ۲۲۱ ماده به تصویب هیأت وزیران رسید.

مقایسه این دو قانون موبد آن است که قانون جدید با استانداردهای گمرکی بین المللی و در جهت تسهیل در تجارت منطبق تر بوده و حتی افزایش تعدد مواد آن در این راستا بوده است. از لحاظ بحث جرایم و تخلفات نیز در قانون جدید به نحو دقیق تر، منسجم تر جامع تری پرداخته شده است. سیاست جنایی قانونگذار نیز در جهت مقابله با این جرایم و تخلفات از رهگذر و مکانیسم های انسانی، تکنولوژی، نظارتی و ضمانت اجرایی می باشد.

فرضیات تحقیق:

تحت تأثیر فرایند جهانی شدن اقتصاد و بدنبال آن روز آمد کردن قوانین و مقررات گمرکی به منظور تدوین سیاست جنایی متضمن پیشگیری و مبارزه با جرایم گمرکی با توجه به دوران توسعه اقتصادی، قانونگذار از پاسخ های کیفی متناسب غافل نمانده است فرضیه های این تحقیق به قرار ذیل است:

۱- فرضیه اصلی: سیاست جنایی قانونگذار در قانون جدید امور گمرکی در حوزه جرم انگاری، مداخله ملی حقوقی جزایی بوده است.

۲- فرضیه فرعی: فرض این تحقیق این است که در حوزه پاسخ ها غلبه با پاسخ اداری و نظارتی است.

اهداف تحقیق:

اهمیت و نقش گمرک به عنوان مرزبان اقتصادی کشور و سومین سازمان درآمد زای کشور بر کسی پوشیده نیست. نظر به اهمیت روز افزون اقتصاد جهانی و گسترش بازارهای رقابتی در عرصه بین المللی و همچنین کمرنگ شدن مرزهای اقتصادی و اجتناب ناپذیر بودن حضور کشور ایران در سازمانهای اقتصادی جهان و با اذعان به اینکه جایگاه گمرک در راستای برنامه ها یکلان اقتصادی کشور برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی نقش فعال و گسترده ای دارد.

علاوه بر این گمرک مهمترین مرجع تهیه و ارائه امار و اطلاعات دقیق از میزان مبادلات تجارت خارجی کشور به منظور برنامه ریزی و سیاست گذاریهای اقتصادی است و این نکته نیز حائز اهمیت است که گمرک حلقه ای از یک زنجیر به هم پیوسته است که انجام تغییرات اصلاحی ساختار منطبق با نیازهای روز در قوانین موجود بویژه در قوانین امور گمرکی که تأسیسات مشتمل بر واردات قطعی، صادرات قطعی، ورود موقت، ترانزیت داخلی و ترانزیت خارجی را مدیریت می نماید.

بدین ترتیب، هدف از طرح این پایان نامه با رویکرد پیشگیری از جرایم در قوانین امور گمرکی، با تأکید بر قانون جدید امور گمرکی از حیث جرم انگاری، پاسخ ها و پیشگیری پیرامون جرایم امور گمرکی می باشد.

الف- شناسایی جهات گیری و خط سیر قانونگذار در تنظیم و نهایی کردن قانون جدید امور گمرکی .

ب- استخراج منابع الهام بخش قانون جدید امور گمرکی.

ج- سنجش کارآمدن ساز و کارهای پیش بینی شده در راستای تحقق و اجرای کردن گفتمان غالب.

د- مقایسه گفتمان غالب قانون جدید با جهت گیری قانون سابق و پیشنه آن.

بیان ضرورتهای انجام تحقیق:

اصلاح قانون امور گمرکی که روانسازی و شفاف سازی امور محوله را در دستور کار دارد قطعاً خواهد توانست یکی از پدیده هایی که در اقتصاد امروز دنیا مسیر تجارت بین المللی را نحوی تغییر داده و از اهداف آن دور نماید یعنی قاچاق کالا را مهار نماید. لذا از قاچاق کالا به عنوان یک بیماری یاد می شود که علاوه بر اقتصاد ملی، اقتصاد فراملی و

منطقه ای را نیز به شدت مورد تهدید قرار داده است. حذف قوانین و مقررات پیچیده و دست و پا گیر علاوه بر تسهیل تجارت منجر به تسریع تجارت گردیده که این امر نه تنها در رقابت پذیر شدن تجارت ایران در عرصه جهانی بی تأثیر نمی باشد بلکه سدی عظیم در مقابل وقوع جرایم گمرکی خواهد بود تا کنون قوانین و مقررات متعدد و پراکنده ای در خصوص موضوع یاد شده (امور گمرکی) در کشور ایران تصویب گردیده و مورد استفاده قرار گرفته است که فراخور مقتضات زمانی و مکانی گر چه توانسته است نیازهای موجود را بصورت هر چند ناقص مرتفع نماید ولی در مجموع در ۴۵۷ ماده قانون و آئین نامه اجرایی قانون امور گمرک پیشین (مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰ و ۱۳۵۱/۱/۲۰) نارسایی های فراوان به چشم می خورد که بعضاً خود ایجاد کننده و زمینه ساز جرایم گمرکی چه در خصوص قاچاق کالا و چه در زمینه جعل و استفاده از اسناد مجهول گمرکی و غیره بوده است بعد از انقلاب نیز قوانین و مقررات پراکنده ای که هر کدام نیز به نحوی از انحاء با بحث امور گمرکی مرتبط می باشند وضع گردیده است گر چه در این حوزه در راستای پیشگیری از جرایم در دوماحور پیشگیری اجتماعی و موضوعی اقدام گردیده است ولی این هدف ارزشمند محقق نگردیده و اگر هم توفیقات محدودی باشد بنظر می رسد نتوانسته جوابگوی سیل عظیم رشوها و متدهای جدید جرائم امور گمرکی باشد کما اینکه آمار تکام دهنده قاچاق کالا به میزان ۳ میلیارد دلار در سال که منجر به کاهش ۸ درصد تولیدات صنعتی می گردد موید آسیب های جبران ناپذیر و پیامدهای منفی جرایم امور گمرکی بطور عام می باشد که عملاً می توان گفت نقص و خلاء و بعضاً فقدان قوانین مدونه مناسب در این حوزه مهم و کلیدی از اقتصاد کشور باعث ظهور و بروز جرائم امور گمرکی در سطح وسیعی گردیده است که می طلبد با تدوین قوانین شفاف و قابل پیش بینی و بهره گیری از کلیه ابزارهای موجود و نیز تطبیق با قوانین و مقررات کشورهای پیشرفته منجمله کنوانسیون ساده و هماهنگ کردن رویه های گمرکی، قانون گمرکی جامعه اقتصادی اروپا، موافقنامه ماده ۷ گات، قواعد هماهنگ مبدا مصوب سازمان جهانی گمرک، قانون حمل و نقل و عبور حمل دریایی وین برای کالای دیپلماتیک و سایر کنوانسیون های مرتبط از نظرات اساتید و متخصص امور گمرکی و امور حقوقی ویژه در بحث جرم شناسی بهره کافی را برده تا ضمن پیشگیری در این موضوع شاهد مشکلات عدیده و ضربه ای بر پیکر اقتصادی کشور نباشیم. مضافاً به اینکه تحولات و افزایش حجم تجارت جهانی در سالهای اخیر و رشد فزاینده جهانگردی بکارگیری شویه های مدرن کنترل های گمرکی شامل مدیریت خطر، بازرسیهای اسنادی و اتفافی، حسابرسی بعد از ترخیص را اجتناب ناپذیر نموده و از طرف توسعه تجارت الکترونیکی بخصوص در ارسال اطلاعات ما نیز پرداخت وجوه گمرکی و جاگزینی تبادل اطلاعات الکترونیکی با اسناد کاغذی را ایجاد نموده است در مقوله ترانزیت تحولات منطقه ای و فروپاشی شوروی سابق موقعیت ویژه ای را به جمهوری اسلامی داده است که برای استفاده مطلب از این وضعیت نیازمندی کشور را به مقررات جامع و تسهیلات لازم در این زمینه دو چندان می نماید. ضمن آنکه گسترش استفاده از کانتینر در جایجایی کالا نیازمند وجود مقررات گمرکی مناسب با این شیوه حمل می باشد. کما اینکه در این حوزه نیز در حال حاضر جرایم فراوانی به دلیل نقص و خلاء فعلی گمرک به همراه مطالعه عمیق و اصولی در زمینه جرم شناسی پیشگیری در این بخش مهم و کلیدی اقتصاد به عنوان یک ضرورت قلمداد می گردد. به گونه ای که تمامی قوانین و مقررات امور گمرکی را در روشهای و اصول پیشگیری از جرم که خود از مشتقات جرم شناسی کاربردی است قرار داده بطور دقیق مواضع کشور ایران در این عرصه تبیین و تعریف گردد تا شاید دست اندرکاران این حوزه مهم اقتصادی در موارد خلاء و نقصان، با تصویب قوانین موثر و پیشگیرانه گامی را در جهت تحقق اهداف عالی و مترقی که همانا به حداقل رسیدن جرایم امور گمرکی به همراه رشد توسعه و بالندگی اقتصادی است بر دارند. قانون جدید امور گمرکی با هدف نارساییهای مقررات پیشین، تطبیق مقررات گمرکی با شرایط روز کشور تسهیل در امر خصوصی

سازی، هماهنگی یا کنوانسیون های بین المللی، استفاده از روشهای کنترل گمرکی و تسهیل در اجرای تشریفات گمرکی و با تکیه با رویکردهای هماهنگی با مقررات و رویه های جهانی - کاهش تشریفات گمرکی و ایجاد تسهیلات بستر سازی برای اعمال تصدی بخش خصوصی در راستای اجرایی اصل ۴۴، رفع موانع ترانزیتی، حمل نقل کانتینری، و جلوگیری از قاچاق گمرکی و بطور کامل پوشش هلاء های قوانین امور گمرکی موجود خواهد توانست تا حدود زیادی زمینه پیشگیری از جرایم و حتی تخلفات امور گمرکی را مهیا نماید .

پیشینه تحقیق (سوابق مطالعاتی)

گفتمان سیاست جنایی قانونگذار در قوانین امور گمرکی تا کنون مورد توجه و اهتمام واقع نگردیده است و احیاناً بصورت پراکنده مطالعاتی در زمینه جرایم امور گمرکی بویژه قاچاق کالا صورت پذیرفته که انهم نتوانسه بصورت جامع و کامل اتمام پذیرد. مضافاً به اینکه ضرورت مطالعه قانون جدید امور گمرکی که نوید بخش اعمال شیوه های مدرن و پیشرفته در مقررات مربوطه می باشد نیز بر انگیزه تحقیق در این حوزه می افزاید. در این خصوص می توان گفت از کتب قاچاق کالا و ارز مختار فیروز جانی و جرم قاچاق (قاچاق کالا و انسان) عبدالله احمدی و کتاب قاچاق کالا و ارز علیرضا آقازاده و حقوق کیفری اقتصادی دکتر محمد صالح ولیدی و قانون امور گمرکی و آیین نامه اجرایی آن که تالیف رضا بنایی می باشد نام برد. در این میان در این کتاب یاد شده هیچکدام اثرات پیشگیرانه قوانین امور گمرکی از حیث جرایم مرتبط مورد کنکاش قرار نگرفته بلکه در کتاب قاچاق کالا و ارز مختار فیروز جانی بدلیل اشتغال مولف در گمرکات کشور تقریباً بصورت عملیاتی به موضوع قاچاق کالا پرداخته شده و مصادیق علمی آن و رویه های مورد امتناء در مراجع رسیدگی کننده سازمان های کاشف و شاکی مورد بررسی قرار گرفته و ابعاد حقوقی آن از حیث آیین دادرسی کیفری نیز تا حدودی لحاظ گردیده است و در دو کتاب دیگر یعنی قاچاق کالا و ارز علیرضا آقازاده و حقوق کیفری اقتصادی دکتر محمد صالح ولیدی بحث های مربوط به جرایم اقتصادی را با نگرش حقوق جزایی اختصاصی مورد تفحص قرار داده است.

ضمن بررسیهای محوله در حوزه گمرک پایان نامه هایی نیز به رشته تحریر درآمده است که تقریباً هیچکدام مویده تحقیق و تفحص در راستای پیشگیری از جرم در قوانین امور گمرکی نمیباشند در پایان نامه ای با عنوان گمرک، سیاستهای حمایتی و نقش آن در اقتصادی کشور که تألیف محمد جهانگیر می باشد این پیام را القاء می نماید که به دلیل متصل بودن گمرک به سایر سازمان ها و موسسات اقتصادی، عملاً بدون بسته حمایتی سایر دستگاه ها پایدار نمی ماند و از حیث پیشگیری بطور کلی بحثی به میان نیامده است.

در پایان نامه دیگر تحت عنوان قاچاق کالای گمرکی ونحوه رسیدگی به پرونده های گمرکی ایران تالیف مجتبی سید کباری به نحوه رسیدگی به پرونده متشکله در سازمان های کاشف، شاکی و رسیدگی کننده پرداخته شده است. و رویه های عملی آنها مورد بررسی قرار گرفته و از لحاظ سبک و سیاق نگارش به کتاب قاچاق کالا و ارز مختار فیروز جانی شباهت های زیادی دارد.

در پایان نامه ای تحت عنوان بررسی ابعاد قاچاق کالا و ارائه راهکارهایی جهت هدایت آن به مسیرهای اقتصاد رسمی در کشور تألیف علیرضا مقدسی به ارائه راهکارهایی جهت قرار گرفتن پدیده قاچاق کالا در مسیر اقتصاد رسمی کشور اقدام گردیده که البته قانون جدید هنوز موقعیت بحث و بررسی پیدا نکرده است. در پایان نامه ای به عنوان شناسایی نقش قوانین و مقررات گمرکی در افزایش توسعه فعالیت های ترنزیتی ایران تألیف مهدی نداف نقش اجتناب ناپذیر

ترانزیت کالا و قوانین مرتبط با آن بیان شده ولی در خصوص اینکه این قوانین چه میزان در جلوگیری از جرایم مربوطه موثر است سخنی به میان نیامده است و به همین ترتیب در سایر پایان نامه های استخراج شده مشتمل بر:

- ۱- بررسی علل کاهش در امدهای گمرکی نسبت به کالهای وارده کشور در سالهای اخیر تألیف محمد آریا .
- ۲- بررسی تطبیقی سیستم دستی (سنتی) و سیستم آسی کودا (نوین) در فرایند ترخیص کالا از گمرک تألیف حمید رضا حقیق.
- ۳- مکانیزم های بهبود در سیستم اجرایی گمرک تألیف ناصر خلیلی.
- ۴- تعیین ارزش گمرک کالا طبق قرارداد بروکس و موازین قانونی گمرک ایران تألیف حشمت اله طاهر پور هیچکدام حتی اشاره ای هم به موضوع پایان نامه حاضر ننموده اند و لذا می توان استنتاج نمود که این حوزه نو بوده و باب ورود به آن جهت انجام پژوهش شایسته و در خور کاملاً باز می باشد و از طرفی با توجه به ضرورت بررسی و مطالعه پیرامون نقاط ضعف قوانین و مقررات پیشین امور گمرکی و نقاط مثبت قانون جدید استفاده از فن آوری های جدید لازم است در خصوص این پایان نامه تحقیق علمی و دقیقی صورت پذیرد .

روش تحقیق

روش تحقیق در پایان نامه حاضر به روش کتابخانه ای، اسنادی صورت خواهد گرفت.

ابزار گردآوری داده ها

از کتابها و مقالات فارسی، اسناد بین المللی و مجموعه قوانین ایران و نیز از منابع اینترنتی، سایت های رسمی و معتبر گمرکی و نیز اسناد معتبر و مرتبط استفاده و نیز به ادارت گمرک جهت بررسی معضلات اجرایی قوانین امور گمرکی پیشین و فعلی مراجعه خواهد شد.

ساماندهی تحقیق

در جهت دستیابی به نتایج مفید و مناسب در هر تحقیق، نیاز به یک چهار چوب دقیق، جامع و مانع وجود دارد که محقق را در جهت اثبات فرضیات یا رد آنان کمک نماید. مسیر تحقیق و پروژه در حصول این اهداف بسیار موثر خواهد بود. با توجه به موضوع این تحقیق که گفتمان سیاست جنایی قانونگذار در قانون امور گمرکی بوده و علی رغم کمبود منابع، سعی شده است با راهنمایی اساتید بزرگوار، پلان و چهارچوب مناسبی تدوین شود.

این تحقیق در یک مقدمه و چهار فصل می باشد که به شرح ذیل است:

- ۱- مقدمات: که شامل مباحث بیان مسأله، سوالات و فرضیات تحقیق، روش تحقیق و ابزار تحقیق بوده که چهارچوب سایر فصول بر اساس این فصل ندون شده است.
- ۲- فصل اول: کلیات، در این فصل مفاهیم و اصطلاحات مرتبط با گمرک و سیاست جنایی که مورد نیاز و مبنای سایر فصول است ذکر شده است .
- ۳- فصل دوم: مبنای جرم انگاری، انواع و کارکردهای جرایم تخلفات گمرکی در این فصل به نحو مشروح و مفصل جرایم و تخلفات گمرکی از لحاظ مبنای، ارکان، شرایط، نتایج و کارکردها ذکر و مورد بررسی قرار گرفته است .

۴- فصل سوم: مقابله با جرایم و تخلفات گمرکی، در این فصل نیز به صورت مستند متدل و در چهار چوب قانون امور گمرکی، مکانیسم های انسانی، تکنولوژی و نظارتی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

۵- فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهاد، در نهایت از مباحث مطروحه و در جهت سوالات و فرضیات، نتایج ذکر که حاصل سایر مطالب در سایر فصول می باشد.

۱-۱: بخش اول: گمرک و مفاهیم آن

۱-۱-۱: تعریف گمرک و نقش آن

واژه ی گمرک که معادله آن در زبان های انگلیسی و فرانسه به ترتیب *Duane , customs* آمده، برگرفته از واژه ی لاتین *coercion* و یا یونانی *summer* است. و آن به حقوقی است که به مال التجاره تعلق می گیرد (بهرز، ۱۳۸۷: ۱).

در بیشتر زبان های اروپایی واژه ی گمرک از زبان فارسی گرفته شده است. برای اولین بار رومی ها واژه دیوان فارسی را به معنی اداره گرفته و به کمرگ دو گانه گفته اند و هنوز هم در ایتالیا چنین می گویند (همان منبع: ۲). دیوان در زمان ساسانی، دفتری بوده که در آن نام پرداخت کنندگان مالیات و دریافت کنندگان و ظایف را می نوشتند (بهار مست، ۱۳۸۷: ۱۴).

تعریف گمرک به عنوان یک اصطلاح بین المللی از زبان شورای همکاری گمرکی به شرح زیر آمده است:

۱- گمرک یعنی سازمانی دولتی که به ویژه مسئول اجرای قوانین مربوط به ورود و صدور کالا یا وصولی درآمدهای حاصله از حقوق و عوارض ورود و صدور کالا می باشد. این اصطلاح به هر یک از قسمت های سازمان گمرک یا ادارات اصلی یا پیرو آن نیز گفته می شود (همان منبع، ۱۵).

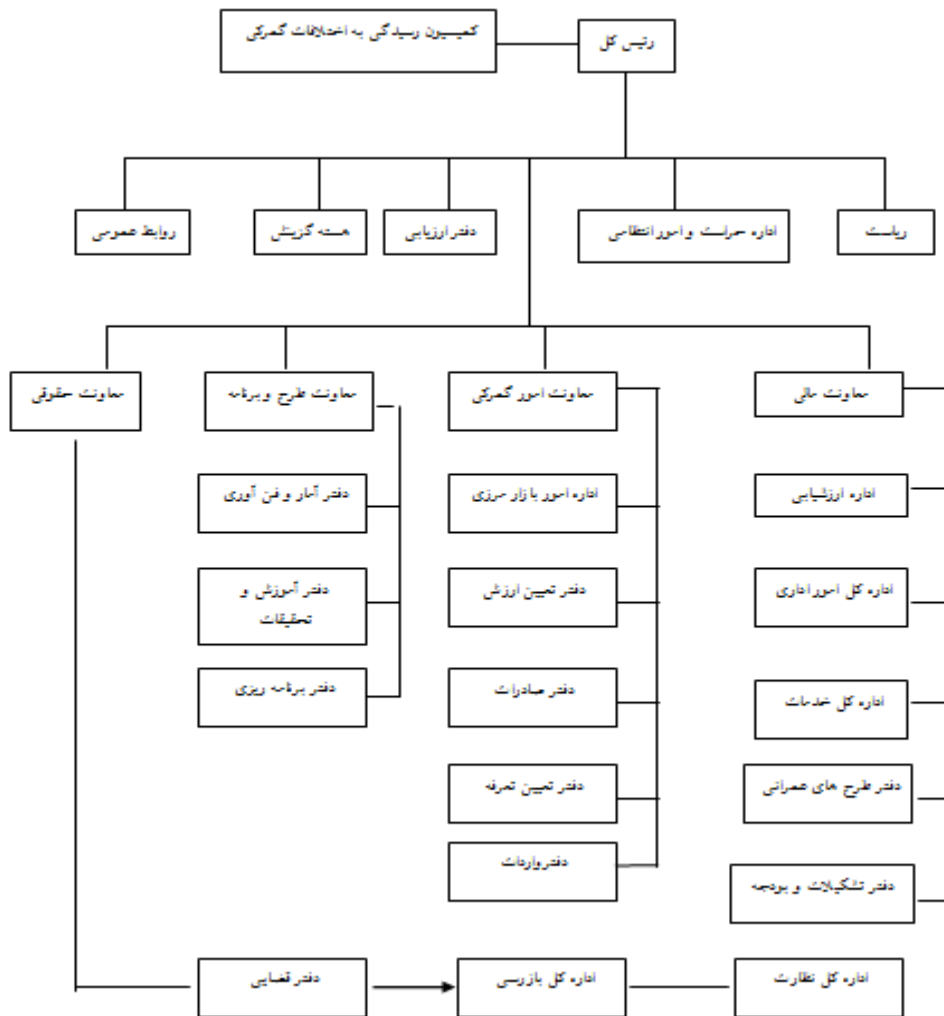
۲- اگر بخواهیم گمرک را به عنوان یک سازمان تعریف کنیم:

« گمرک سازمانی دولتی است که مسئول اجرای قانون گمرک و وصول حقوقی و عوارض ورودی و صدوری و همچنین مسئول واردات، ترانزیت و صادرات کالا است» (بنایی، ۱۳۸۹: ۱۷)

در تعریفی دیگر سازمان جهانی گمرک را به شرح ذیل تعریف کرده اند:

سازمان جهانی گمرک با عنوان اختصاری W. C. O عنوان غیر رسمی سازمان بین المللی تخصصی گمرک است که در سال ۱۹۵۲ میلادی با عنوان «شورای همکاری گمرکی» و برای هماهنگی و ارائه همکاری های فنی گمرکی بین دولت های عضو این سازمان تشکیل گردیده است (یاسائی، ۴۱، ۱۳۹۱).

گمرک ایران سازمانی است مبتنی بر هدف، ضمن اینکه دستگاه وصولی نیز می باشد به عنوان اهرم کنترل های اقتصاد بین المللی خارجی حاکمیت دولت را اعمال می نماید. که نقش های آن در ساختار سازمانی فصلی گمرک متناسب با جدول ذیل نمایش داده می شود:

۲-۱-۱: نقش سازمان جهانی گمرک:

در مقدسه کنوانسیون شورای همکاری گمرکی، نقش گمرک و هدف از تشکیل این سازمان جهاتی تخصصی در امور گمرکی موارد زیر بیان شده است:

- بالا بردن درجه هماهنگی و یکنواختی در سیستم های گمرکی دولتهای عضو.
 - مطالعه و بررسی در مشکلاتی که مانع بهبود و تدوین فنون و قوانین گمرکی ساده و هماهنگ است.
 - بهبود وضع اقتصادی دولت های عضو به وسیله همکاری بین آنها در تجارت بین المللی.
 اهداف بر شمرده در مقدمه کنوانسیون شورای همکاری گمرکی به گونه ای از جامعیت لازم برخوردار بوده است که تمامی اقدامات شورا تا کنون را پوشش داده است. از تدوین و اصلاح تعرفه های گمرکی گرفته تا پیشنهاد قانون گمرکی یکسان برای کشورهای عضو در قالب تصویب استانداردهای اروپا، از آموزش کارکنان گمرک کشورهای عضو تا ایجاد هماهنگی و یکنواختی در ارائه خدمات گمرکی گمرکات کشورهای هم مرز عضو، از ترویج و بکارگیری رایانه و نرم افزار مشترک آن گرفته تا استفاده گمرکات کشورهای عضو از اصطلاحات گمرکی آن هم با معانی و منظور مشترک مصوب شورا، از هماهنگی و همکاری با سازمان های بین المللی تخصصی تجاری دیگر تا تدوین و تصویب کنوانسیون های دیگری در امور گمرکی و تجاری، به گونه ای که نیازی به اصلاح کنوانسیون با وجود بیش از نیم قرن فعالیت وجود نداشته باشد (یاسائی، ۱۳۹۱: ۴۵)

۳-۱-۱- تاریخچه گمرک

۳-۱-۱-۱- تاریخچه گمرک در جهان

از جمله سازمان هایی که از اولین تمدن های بشری تا کنون تحت عنوان های مختلف مسئول دریافت مالیات از کالاها و تعیین نوع و مقدار کالاهای ورودی و خروجی بوده است، سازمانی است که امروزه به نام گمرک معروف شده است.

قدیمی ترین اطلاعات موجود درباره ی سازمان گمرک به اطلاعات درباره سازمان گمرک در یونان و به عصر هرمد (حماسه سرای بزرگ یونان) باز می گردد. در آن دوران مالیات ساده ای بر تجارت وضع می شد که این مالیات ها از دو لحاظ با عوارض وضع شده در دوران بعد متفاوت بودند اینک این مالیاتها بر اساس ارزش کالا تعیین نمی شدند. دوم اینکه این مالیات ها به صورت داوطلبانه و تخمینی پرداخت می شد. یعنی به طور معمول مالیات ها به شکل هدایایی از سوی بازرگانان خارجی به بزرگان که تجارت در منطقه آنها صورت می گرفت پرداخت می شد (بهروز، ۱۳۸۷، ۳).

در منبعی دیگر ذکر گردیده که براساس اسناد و مدارک موجود در ۲۵۰۰ سال پیش از میلاد، در دوران امپراطوری فراغه در مصری سازمانی تحت وظایف گمرک وجود داشت در فهرست کارکنان دولتی امپراطور مصر، عنوان پست مدیر کاروان، مندرج است که وظیفه ثبت کالاهای وارداتی و صادراتی و نیز وظایف مشابه مدیران کنونی گمرک را به عهده داشت و حقوق گمرکی را وصول می نموده است. وجود انبارها و دفاتر گمرکی در بندر «تب» که اکنون لوکسور نامیده می شود، دلیل این مدعا است (صادق، ۱۳۸۷، ۲۲).

از دیگر سوابق تاریخی بدست آمده در مورد گمرک، قوانین مربوط به جلوگیری از قاچاق است که در قوانین باستانی هند یافت شد، به قوانین مانو شهرت یافت. این قوانین که در فاصله بین دو قرن قبل از میلاد تا دو قرن بعد از میلان تدوین گردیده در مورد قاچاق و تقلبات تجاری قابل اجرا بوده است. به عنوان مثال می توان به مورد زیر اشاره کرد:

« هر کس از یک دفتر گمرک اظهار کند به پرداخت جریمه ای معادل ۸ برابر مبلغ حقوق گمرکی که خودداری نمود است، محکوم می شود (ابوطالبی نجف آبادی، ۱۳۹۲، ۷۴) .

بعضی دیگر از صاحب نظران، پیشینه هر گونه تشکیلات فراملی گمرکی اعم از سازمان ها و اتحادیه های بین المللی گمرکی را از تجربه مثبت اتحادیه هانزه در قرن دهم میلاد می دانند هانزه نام فرساده بازرگانان آلمانی تبار به دربار امپراطور بریتانیا بوده ابتدا (هانزه نام اتحادیه ای از تجار آلمانی تبار شد که به مدت سه قرن (قرن ده تا دوازده میلادی) به موجب پیمانی، مورد حمایت امپراطور بریتانیا قرار داشتند. بعد از این دوران با توجه به نقش تجار در رونق و آباداتی شهرها، تعدادی از شهرهای اروپایی به موجب پیمانی در دربار امراپوری بریتانیا، اتحادی برای حمایت از حقوق تجار تشکیل دادند و تشکیلاتی به نام « کونتوره » که محل پیگیری منافع فردی و تجاری بازرگانان و داوری اختلافات آنها بود، تأسیس کردند. این پیمان یا اتحادیه در قرن چهارده و پانزده میلادی، سبب شکوفایی برای شهرهای عضو پیمان از یک سو و بازرگانان فعال در این شهر ها، از سوی دیگر گردید (یاسائی، ۱۳۹۱، ۴۱).

۲-۱: مبانی جرم انگاری

در این قسمت ابتدا معنای مبانی را طرح و سپس مفهوم جرم انگاری به نحو مسبوط مورد بررسی قرار می گیرد تنها در صدد ذکر مفاهیم پایه ای و اساس برای فهم بهتر این فصل بوده و این دو مفهوم را ذکر خواهیم کرد .

۲-۱-۱: مبانی :

مبانی به معنای : شالده ها، مضامین ر اعضا و اندام آورده است (معین، ۱۳۸۵، ۱۳۷۰)

مبانی جمع مبنای به معنای جای است . بنیاد، اساس و شالوده را در معنای ان به کار برده اند همچنان که با ابتداء، اصل، اول، بنیان و پایه نیز آنرا تعریف کرده اند (دهخدا، ۱۳۷۷، ۲۳۶-۲۱۴) .

حقوقدانان گفته اند که مراد از مبنای حقوق، پایه و دلیل نیرویی است که آن قواعد در جامعه دارند. مبنای حقوقی پاسخی به این پرسش است که چه عاملی تحمیل قانون را بر همگان توجیه می کند و چرا باید از قانون پیروی کرد (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۱، ۳۰) .

مبانی حقوقی سر چشمه قواعد حقوقی اند (گل پرور، ۱۳۸۹، ۱۱۴) در این قسمت، منظور ما از مبانی جرم انگاری، تحلیل ریشه های توسل به کیفر و ضمانت اجرا ها می باشد. پاسخی به این پرسش که چرا دولت و جامعه حق دارد عملی را منع و با تهدید کیفری الزام آور کند ؟ کدام اندیشه ها باعث توجیه مشروعیت این موضوع خواند شد.

۲-۱-۲: مفهوم جرم انگاری:

واکنش علیه پدیده مجرمان در جوامع باستانی، اغلب کوتاه و خشن و با انتقام جویی شخص همراه بوده است. واکنش در چنین جوامعی به این دلیل خشن تر است که وحدت گروه مهمتر از عضو گروه تلقی شده است (پیکا، ۳۳) .

در این نظام حقوقی برای جلوگیری از انتقام خصوصی، ابتدا تأسیس حقوقی قصاص پذیرفته شده بود . که بعد از آن تبدیل به پرداخت غرامت و دیه شده در مجموع به جز پاره ای موارد و مجازاتها خفیف و ضمانت اجرای آن به صورت جریمه نقدی و جبران خسارت بوده است (میلانی، ۲۷) .

ریموند گسن آغاز جریان جرم انگاری را از میانه های قرن ۱۹ می داند که از دهه ۱۹۳۰ همراه باشتاب بیشتری بوده است. به نظر وی توسعه این جریان مولود سه عامل است:

ضرورت ارضای نوین کیفری ناشی از توسعه ایدئولوژیک و مقتضیات اقتصادی و اجتماعی مانند انفورماتیک، ظهور پدیده‌های غیر انسانی نو ظهور که قربانیان آنها باید تحت حمایت دولت قرار می‌گیرند مانند نژاد پرستی، خشونت علیه زنان، ختنه دختران و ... توسعه بوروکراتیک دولت، مثل شهر سازی که مقررات دولتی متعددی را با خود به همراه آورده، است این مفهوم که حقوق کشورهای اروپایی و آفریقایی از حدود سالهای ۱۹۶۰ به بعد به طور جدی سیر شناخت و تحول و تکامل خود را بررسی کرده است (شمعی، ۵۵).

اولین گام در قانون گذاری جزایی، ناظر به جرم انگاری و کیفر گذاری است جرم انگاری، خروجی یک رفتار از قلمرو تحمل و تسامح اجتماعی - رسمی و ورود آن به قلمرو غیر مجازات است. جرم انگاری موجب تعدی و تحدید حقوق و آزادیهای ضروری و اجتماعی است، سلب حقوق و آزادیهای اجتماعی و فردی، همواره هزینه‌هایی را بر جامعه و اعضای آن تحمیل می‌کند. هزینه‌های اجتماعی عدالت کیفری، در کنار هزینه‌های اقتصادی آن، امری محصوص و ملموس است^۱.

با توجه به طبیعت حقوق جزا و خاصیت‌های ابزار اجرای عدالت کیفری، اصولاً به نحو داوطلبانه و غیر حضوری قابل اجرا نمی‌باشد. افراد مجرم از تعقیب، محاکمه و کیفر گریزانند. البته شیوه و نحوه اجرای عدالت کیفری هم در گذر زمان بر این بینش و طرز تلقی موثر بوده است. به عنوان مثال اجرای مجازاتها به نحو علمی تا سوء مصرف زایی ابزار تأثیر بسیار زیادی در خشن قلمداد نمودن چهره‌ی عدالت کیفری در جامعه داشته است.

عدالت کیفری، دانش، نهاد و ابزار پر مخاطره است. مفهوم عدالت در امور کیفری، چنان مبهم، تعارض آمیز و پر تناقض است که مناسب تر آن است از عدالت‌های کیفری به جای عدالت کیفری سخن گفته شود. چنین عدالتی به شدت اعتباری، عصر و تفلسفی، فرهنگی و بومی، سیاسی و اقتصادی است. مولفه‌های زمانی، قلامی، فرهنگی، اقتصادی سیاسی و ... در فهم و درک گونه‌های مختلف عدالت در امور کیفری تأثیر گذارند و گاه آنرا در دو طیف متعارض عدل و ظلم به نوسان در می‌آورند (همان منبع، ص ۹).

با توجه به نسبی و اعتباری بوده این مفهوم، اسباب سلب حقوق و آزادیهای برخی شهروندان فراهم شده و پس از دادرسی در معرض مجازاتهای مختلف بدنی، روحی، مالی و غیره قرار می‌گیرند. با توجه به این خاصیت و وجود خطر و هزینه‌های زیاد، در مقوله عدالت کیفری و بویژه جرم انگاری، باید اصل را بر حداقل توسل به آن قرار داده تنها در زمانی که سایر ابزار و مکانیسم، نتواند و در واقع گردد و بنابه ضرورت به جرم انگاری و محدود کردن از این طریق، متوسل شویم.

نظام جزایی مبتنی بر دموکراسی و حاکمیت قانون، در تحدید آزادی شهروندان به حداقل اکتفا کرده و از مداخله بی مورد و بی اندازه در حریم خصوصی و حوزه‌های عمومی پرهیز می‌کند از این رو بسیاری تحقیق نظام سیاسی دموکراتیک او البته به استفاده حداقلی دولت از ابزارهای حقوق جزا یا جرم انگاری کمیته و جرم زدایی از رفتارهای غیر ضروری دانسته اند. به عبارت دیگر برای محکوم کردن و مجازات افراد همواره باید دلایل قانع کننده‌ای از سوی دولت وجود داشته باشد (محمد شمعی، ۹۲، ۲۲۹).

تورم قوانین کیفری در دو زمینه جرم انگاری و مجازات‌ها در قرون اخیر باعث طرح دیدگاههای مختلف حقوقدانان و مخالف صریح با آن گردیده است.

منظور از تورم کیفری « تصویب بدون ضرورت مقررات کیفری و قطور نمودن بی حساب و کتاب مجموعه قوانین جزایی است (کیومرث کلانتری، ۱۳۸۱، ص ۵۹).

۱- غلامی، اصل حداقل حقوق، ص ۷

مسلماً زمانی که قانون جزایی از عملکرد قانونی اش فراتر می رود و خطوط واضحی بین قانون جزایی و رفتار شخصی وجود ندارد، تورم کیفری اتفاق می افتد.

از زبانهای گذشته استفاده سنجیده و گزینش از ضمانت اجراهای کیفری از طرف حقوقدانان توصیه شده است (لاورنس شرمین ۱۳۷۹، ص ۷۴).

منشیکو در روح القوانین می نویسد: « مردم را از راههای افراطی نباید هدایت نمود، بلکه باید در استعمال وسایلی که برای راهنمایی آنان در اختیار ما گذاشته است، میانه روی و اعتدال را پیش کنید...» به باور وی فساد یک جامعه بر دو قسم است: یکی موقعی که توده، قوانین را مراعات نمیکند که این درد چاره پذیر است و درگیر آنکه قوانین توده را فساد می کند که این درد درمان ندارد، زیرا ناشیاز خود درمان است (شارل منتسکیو، ۱۳۴۹، ص ۲۰۱).

کسی نباید برای کنترل رفتاری که می تواند بوسیله سایر رشته های حقوقی به شکل موثری تحت نظم درآید، از حقوق جزا استفاده کند (کریستوفرکلار کسون، ۱۳۷۴، ص ۲۲۴).

در این گذر، قانونگذاران حقوق کیفری از مهمترین اجزا وموضوعات سیاست جنایی قلمداد می تواند، چرا که جرم انگاری رفتارهای جدید و افزایش مجازات ها در این حوزه انجام می شود. اگر این عمل بدون ضرافت، دقت و وسواس انجام گردد، دارای آثار مضرت بار شدیدی می باشد که تا حدت ها قابل کنترل با بر طرف کردن نمی باشد.

در حقوق ایران نیز بنا بر یک ادعا بیش از ۲۰۰۰ عنوان مجرمانه در مجموعه قوانین جزایی ایران ([www. Aftab.ir](http://www.Aftab.ir)) گشاینده دروازه بزهکاری بر روی کسانی است که بی جهت اقدام به اعمالی که در واقع اخیر، غیر مجرمانه هستند دست زده اند و بر حسب مجرمانه دریافت نموده و منصرف تلقی شده اند. (حسن دادیاری، سارا آقایی، ۱۳۸۸، ۱۳۸) در حالی که بر خلاف آنچه تلقی و تصور میگردد، مجازات به علت آثار روحی یا جسمی که دارد، باید به عنوان آخرین راه حل مورد استفاده قرار گیرد. البته در حقوق جزای ایران دلایلی مانند منابع مختلف قانونگذاری، تعدد نهادهای مختلف قانونگذاری، وجود افراد غیر متخصص در قانونگذاری باعث افزایش عناوین وتوصیف های مجرمانه گردیده است.

جرم انگاری، فرایندی است که حکومت با ابتناء واتکاء بر قدرت بلا منازغ خود، اعمالی را از حیثه آزاد رفتاری به قلمرو کنترل دولتی قهر آمیز منتقل می کند و بدین سان با جرم شناختن هر عملی، فضای ازاد رفتاری را تنگتر و قلمرو کنترل دولتی را فراخته می کند. چنین نگرشی، آشکار طنین فلسفه سیاسی دارد و پای مباحث سیاسی را به میان می کشد و ربط ونسبت آزادیهای فردی و قدرت حکومتی را می کاهد (فرح.....، ۱۳۹۲، ۱۷۲).

با این وصف، جرم انگاری یا جرم تلقی کردن قانونی یک فعل یا ترک فعل، فرآیندی است که بوسیله آن رفتارهای جدیدی به موجب قوانین کیفری، مشمول قانون جزا می گردد هر قدر دامنه این قوانین تحت فشار افکار عمومی، گسترده تر می شد و مجرمین بیشتری را نیز به وجود می آورد (نجف ایران آبادی، ۱۳۷۷، ۷۶).

این جرم انگاری با در نظر گرفتن هنجارها و ارزشهای اساسی جامعه و با تکیه بر مبنای نظری مورد قبول خود، توسط قانونگذار صورت می گیرد (آقا بابایی، ۱۳۸۴، ۱۲-۱۱)

۲-۲: جرایم و تخلفات گمرکی

رشد و توسعه فعالیت های اقتصادی و تجاری در سالهای های اخیر همراه با فن آوری اطلاعات و تحولات وسایل و ابزار علاقه بر اینکه زمینه های آسایش و آرامش افراد را فراهم نموده و باعث گردیده که بهر وشهای مختلف و با افعال متنوع ضوابط و مقررات قانونی مورد تعرض قرار گرفته و در جهت جلب منافع مادی بویژه و سایر اهداف افراد

مرتکب از تمکین به شرایط و ضوابط مقرر قانونی که در قانون امور گمرکی در جهت صادر یا وارد کردن کالا ذکر گردیده، شانه خالی نمایند. این ضوابط در جهت نظم بخشیدن به روند گمرکی و حمایت از حقوق دولت و افراد تدوین گردیده است، که با این اوصاف افراد متخطی با سوء نیت یا به اشتباه این چهار چوب قانونی را رعایت نمی کنند .

در قانون امور گمرکی، قانونگذار (با لحاظ ضوابطی را متعاقباً ذکر می گردد) اعمال و افعال ضد قانون افراد را در دو فصل تخلفات گمرکی (مواد ۱۰۲ الی ۱۱۲) و قاچاق گمرکی (مواد ۱۱۳ الی ۱۱۸) در بخش هشتم ذکر نموده است . بر همین اساس قانونی ما هم در دو قسمت جرم و تخلف و به نحو جداگانه به آن خواهیم پرداخت.

ورود موقت :

رویه گمرکی است که بر اساس انکالاهای معینی می توانند تحت شرایط موقتی به قلمرو گمرکی وارد شوند این کالا باید ظرف مهلت معینی که گمرک ایران تعیین می نماید، خارج گردند بدون اینکه تغییری در آن ایجاد گردد (ماده ۵۰ قانون امور گمرکی)

برای مورد موقت تضمین لازم به صورت سپرده نقدی یا ضمانت نامه بانکی نیاز است (منبع پیشین، ۶۴)

کالاهایی را که می توان ورود موقت کرد	
ردیف	شرح کالا
۱	کالاها به منظور عرضه در نمایشگاه
۲	دستگاههای فیلمبرداری و عکسبرداری هوایی پس از موافقت وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح
۳	دستگاههای مطالعات علمی، آموزشی، تربیتی، فنی و مهندسی و نقشه برداری
۴	دستگاهها برای سد سازی، اسکله سازی، لایروبی، راهسازی حفاری، استخراج واکتشاف
۵	دستگاهها برای نصب و سوار کردن کارخانه ها و تأسیسات صنعتی و نظایر آنها
۶	دستگاهها برای تعمیر ماشین آلات و دستگاهها
۷	وسایل نقلیه سواری و هواپیمایی شخصی اشخاص غیر مقیم ایران برای استفاده شخصی
۸	وسایل و لوازم امدادی به منظور کمک های بشر دوستانه
۹	ظروف و لفاف های آماده برای بسته بندی کالای صادراتی
۱۰	هواپیما برای امور خدماتی از قبیل سمپاشی و مسافری دام هایی که برای تعلیق موقت وارد کشور می شوند

مکانیسم های مقابله با جرایم و تخلفات گمرکی:

تاریخ بشر، سرشار از دل نگرانی های قابل درکی است که در قبال تخطی و تجاوز علیه مقدسات، آداب و رسوم، عرف و هنجارهای جامعه ابزار شده است (صادقی، ۱۳۸۷، ۱۶).

امروزه، معضلات ناشی از جرایم اقتصادی و فساد، نه تنها برای کشور ما، بلکه تقریباً برای تمام کشورهای جهان، به صورت مانعی بزرگ در مسیر توسعه و عدالت اقتصادی، درآمده است. هر چند از اواسط قرن بیستم، این موضوع، ابتدا با نظریه ساترلند راجع به مجرمین یقه سفید پا به عرصه نهاد. اما جهانی شدن، تأثیر بسزائی بر جنبه های اقتصادی موضوع داشته و تحت تأثیر این پدیده، اشکال نوینی از بزهکاری ظهور و توسعه یافته است. این اشکال از بزهکاری که بزهکاری اقتصادی نیز از مصادیق آن می باشد، تهدیدی موثر و جدی برای صلح، امنیت و توسعه پایدار جامعه بشری به شمار می آید (وحدی نژاد، ۱۳۸۸، ۱).

جرایم اقتصادی که جرم گمرکی نیز یکی از شاحه های مهم آن است، شکل جدیدی از پدیده مجرمانه، در سراسر جهان از جمله ایران به شمار می رود که در قالب شکل های گوناگونی از جرایم خطرناک، به ویژه جرایم یقه سفیدی و جرم سازمان یافته گسترش پیدا کرده است. این جرایم پیامدهای زیان بار و ناگواری برای نظام اقتصادی و تجارت به همراه دارد؛ از این رو جرائم اقتصادی و به تبع آن جرائم گمرکی، مبارزه فراگیری را هم در سطح ملی و هم در سطح بین المللی، می طلبد. در این میان اتخاذ تدابیر پیشگیرانه کنشی از جمله پیشگیری های اجتماعی و وضعی بر استفاده از ابزارهای واکنشی، به خصوص ضمانت اجراهای کیفی مقدم است. مجموعه قواعد رفتاری، شفاف سازی و آگاهی سازی عمومی، گزارش های فساد و به ویژه استفاده از فناوری های نوین و تخصصی نمودن گمرک ها، از تدابیر پیشگیرنده در مبارزه با این شکل پیچیده بزهکاری محسوب می شود؛ زیرا چنانچه گمرک های کشور به سمت شفاف سازی عملیات گمرکی منطبق بر قانون حرکت نمایند، خودبخود ریشه بسیاری از جرایم و تخلفات خشکانده شده و بخش عمده ای از تخلفات و سوء استفاده ها، از بین خواهد رفت.

گمرک جمهوری اسلامی ایران، سازمانی دولتی و تابع وزارت اقتصاد و دارایی است که نقش کلیدی و حساسی در اعمال حاکمیت دولت در اجرای قانون امور گمرکی و سایر قوانین و مقررات راجع به ورود و خروج کالا، ترانزیت، وصول درآمدها و عایدات آن دارد. وظایف و اختیارات انحصاری گمرک، که قانونگذار تعیین نموده، به وضوح موید این جایگاه خطیر میباشد. در عین حالی که گمرک نماینده دولت جهت اجرای سیاستهای اقتصادی و مالی آن بوده و وظیفه پاسداری از مرزهای ملی اقتصادی و حفاظت از منافع جامعه را از طریق صیانت از سلامت اقتصادی، بهداشتی، اجتماعی و فرهنگی را برعهده دارد. از سوی دیگر اهمیت تجارت خارجی در جهت منافع ملی، وظیفه گمرک را از تامین درآمد برای دولت فراتر برده و از این سازمان، با در نظر گرفتن تحولات منطقه ای و بین المللی انتظار می رود با اتخاذ تمهیداتی مناسب و همگام با تحولات جهانی و منطقه ای، سیاستهای تجاری را به موقع اجرا بگذارد. حمایتهای معقولانه و منطقی از صنایع و تولیدات داخلی، تسهیل ورود مواد اولیه و کالاهای سرمایه ای، برقراری تسهیلات ضروری برای افزایش حجم صادرات غیر نفتی و کمک به تحقق اهداف توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی کشور از جمله ماموریتهایی است که در حیطه مسیولیتهای یک گمرک کارآمد قرار دارد. شرایط حاکم بر بر عرصه تجاری جهان امروز و لزوم مبارزه با جرایم و تخلفات خاص و عام گمرکی در اشکال گوناگون، چالشها و فرصت های عدیده ای را فراروی گمرک قرار داده است. بروز این چالشها و فرصتها وضعیت حساسی را برای سازمان گمرک ایجاد نموده که ضرورت تجهیز این سازمان را در جهت مقابله و کنترل این موارد اجتناب ناپذیر مینماید.

ایجاد نظم و نسق در خصوص این وظایف خطیر، حساس و بی بدیل گمرک به عنوان یک دستگاه اجرایی متولی سیاستهای اقتصادی دولت در قلمرو گمرکی، مستلزم تدوین و تقنین قوانین مرتبط، متناسب و دقیق خواهد بود. قانون نویسی هنر قانونگذار در تدوین قوانین برای سایر افراد جامعه و خودش میباشد. مسلما در تدوین قوانین مختلف، وجود یک سیاست جنایی مدون و دقیق که قوانین در چهارچوب آن قرار داشته باشند لازم و ضروری میباشد. اگر بخواهیم قانونی جامع، کامل، روشن، صریح، مورد نیاز، تامین کننده منافع همگان، منطبق با نظام حقوقی و اصول حقوقی داشته باشیم، باید بدوا سیاست جنایی مشخصی را تدوین و تهیه نماییم.

با توجه به وظایف خاص و انحصاری گمرک و سیاستهای اقتصادی، وضع و تدوین سیاست جنایی در این زمینه الزامات و موازین خاص خود را خواهد داشت. تا بتواند وظایف و اختیارات گمرک و الزامات آنرا رعایت و از سواستفاده و تخلفات افراد جلوگیری نماید.

خطی و مشی گمرک در عرصه های داخلی و جهانی، مبتنی بر دو اصل تسهیل تجارت و امور گمرکی و مقابله با جرایم و تخلفات گمرکی قرار دارد. در همین راستا باید قوانینی مصوب گردد که در عین حالی که رویه ها، تشریفات و آداب گمرکی را ساده و سهل نماید در عین حال دربردارنده مکانیسم های مناسب و نوین بردای کنترل جرایم و تخلفات گمرکی و تجاری نیز باشد. رعایت این دو موضوع باید توأم با ظرافت و دقت خاصی صورت بگیرد. هرگونه افراط و یا تفریط در این خصوص باعث رکود امور گمرکی و افزایش جرایم و تخلفات خواهد شد. یعنی در عین حالی که آنان را کنترل نمیکنیم چه بسا باعث تشویق افراد نیز به ارتکاب جرم شده و نتیجه معکوس بگیریم.

سیاست جنایی در جهت کنترل جرایم و تخلفات گمرکی و مقابله با آنها در قانون امور گمرکی اقدام به جرم انگاری این موارد و ذکر مکانیسم های مقابله با آن، در قانون نموده است. در این تحقیق نیز متعاقب ذکر مفاهیم اساسی و مورد نیاز، به نحو مبسوط انواع جرایم و تخلفات گمرکی، مبانی و کارکردهای آنها به همراه مکانیسم های مقابله با

آنان ذکر شده است. در قانون امور گمرکی سال نود ما شاهد تحولات زیادی در این خصوص هستیم که باره ای از آنان عبارتند از :

۱: ذکر مفاهیم و اصطلاحات گمرکی و تعریف آنان در ماده اول قانون امور گمرکی به نحو مبسوط که باعث فهم بهتر قانون می‌گردد.

۲: تعریف گمرک در ماده دوم قانون و تبیین جایگاه و نقش آن، در جهت مشخص نمودن تاجر سازمانی آن.

۳: برای شناخت بهتر گمرک و تشریح چهارچوب آن، در ماده سوم قانون وظایف و اختیارات انحصاری گمرک در بیست و دو بند ذکر گردیده است.

۴: الزام گمرک در به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در انجام وظایف خود، که باعث کاهش حضور فیزیکی فعالان اقتصادی و تقویت سیستم اظهار از راه دور خواهد شد. (ماده ۹ و تبصره آن)

۵: حمایت از سلامت و بهداشت جامعه (مواد ۱۲۲ الی ۱۲۷)

۶: حفظ حقوق افراد در مقابل مراجع رسمی گمرکی (تبصره ماده ۱۱۱ و تبصره دوم ماده ۱۰۵)

۷: استاندارد سازی و تسهیل در تشریفات و رویه های گمرکی. تخصیص منابع مالی مورد نیاز جهت تجهیز گمرک به وسایل و امکانات پیشرفته ی کنترل و نظارت نظیر دستگاههای ایکس ری و تقویت زیر ساخت ها.

۸: انعطاف پذیری قانون، در قانون قبلی دولت هیچ حق اصلاح یا تغییر نداشت ولی در آیین نامه این قانون جدید، در مواردی دولت حق دخالت دارد.

۹: الزام گمرک به مهیا کردن تمهیدات مبارزه با بولشویی و همکاری با مراجع ذیربط. (ماده ۱۸۵ آیین نامه اجرایی قانون)

۱۰: پیش بینی مکانیسم های نظارتی درون سازمانی و برون سازمانی .

۱۱: حساسیسی دقیق و ذکر مکانیسم های آن حتی بعد از ترخیص کالا در جهت جلوگیری از سواستفاده افراد و دریافت حقوق گمرکی.

۱۲: الزام گمرک به شناخت موانع این نظام و برنامه ریزی برای آن و تعیین دقیق آمار.

۱۳: الزام گمرک به آموزش تخصصی کارکنان خود .

۱۴: کشف تخلفات و تقصیرات اداری توسط گمرک. در این راستا گمرک به عنوان و در جایگاه ضابط قرار دارد که مکلف است این تقصیرات و تخلفت مامورین خود را در حوزه کاری مربوطه کشف و اطلاع دهد.

۱۵: گسترش ارتباطات بین المللی و همگون شده با تحولات گمرک در جهان و سایر کشورها.

۱۶: کنترل دقیق و در عین حال سهل بر ورود و خروج کالا .

۱۷: اعطای اختیار به گمرک در اجرای سیاستهای اصل ۴۴ و واگذاری برخی از امور به بخش های خصوصی و تعاونی.

۱۸: ذکر دقیق مراجع رسیدگی به اختلافات گمرکی و تبیین کامل وظایف، مراجع عالی و بدوی آن.

۱۹: توسعه گردشگری از طریق تسهیل فرایندهای گمرکی.

۲۰: گسترش کالا و تشویق امر صادرات.

۲۱: ارزیابی، تشخیص و وصول عوارض و حقوق گمرکی در جهت تامین منافع و درآمد دولت.

۲۲: تفکیک جرایم و تخلفات گمرکی در دو فصل جداگانه، برخلاف قانون قبل که خیلی مجمل وبدون تفکیک ذکر شده بودند.

در حوزه فرضیات تحقیق نیز با لحاظ تحولات مذکور در فوق نتایج ذیل اخذ گردیده است :

الف: جرایم مذکور در فصل دوم از بخش هشتم قانون امور گمرکی، عمدی بوده و برای احراز آنان باید سونیت و علم شخص مرتکب اثبات گردد. هرگونه عملیاتی در این خصوص اگر غیرعمدی باشد از حوزه جرم گمرکی خارج و تخلف محسوب میشود. قانونگذار در جرم انگاری این جرایم سوئی نیت و حصول نتیجه را شرط دانسته است.

ب: در مقوله تخلفات گمرکی بحث ضرر و زیان دولت مطرح بوده و حتی ملاک تعیین جریمه نیز همین مبنای میباید. با توجه به جایگاه گمرک در وصول عایدات دولت، این وجه قابل توجیه خواهد بود.

ج: قانونگذار در این قانون در حوزه جرم انگاری جرایم و تخلفات گمرکی، معتقد به مداخله حداقلی حقوق جزا بوده است. با توجه به ایجاد مکانیسم های انسانی، نظارتی و نوین سعی بر آن دارد که زمینه ها و بسترهای ورود به این حوزه ها را مسدود یا بسیار سخت کند. در نهایت اگر مثر ثمر واقع نشد، حقوق کیفری به نحو مضیق و محدود مداخله نماید. مسلماً اجرای ساز و کارهای کیفری و مداخله حداکثری حقوق جزا میتواند نافی و متعارض با هدف تسهیل امورات گمرکی باشد. فقط در مواردی که نیاز ضروری وجود دارد، و سایر مکانیسم ها کارآ نباشند، قانونگذار وارد جرم انگاری این امور نموده است. حتی نسبت مواد تخلفات گمرکی با جرایم خاص گمرکی مویید این موضوع می باشد. مواد ۱۰۲ الی ۱۱۲ انواع تخلفات و تنها ماده ۱۱۳ انواع جرایم را تحت عنوان قاچاق ذکر نموده است. محدود کردن این جرایم به علم و عمد مرتکب نیز، حکایت از اثبات این فرضیه خواهد داشت.

د: با توجه به فرضیه فوق و اینکه قانون گمرکی در جهت ایجاد نظم در امورات گمرکی میباشد. فلذا باسخ های جبرانی، اداری و نظارتی بر باسخ های کیفری غلبه دارند. در یافت جریمه در تخلفات و حتی در قاچاق گمرکی مویید این موضوع است. مسلماً مکانیسم های نظارتی و جبرانی مذکور توسط قانونگذار در عین حالی که حقوق گمرکی را وصول مینماید، از اثرات منفی باسخهای کیفری هم برخوردار نمیشد. طبع امور گمرکی هم ایجاب مینماید که ساز و کارهای کیفری در حداقل باشد.

قانونگذار حتی در قانون امور گمرکی ضمانت اجرا و مجازاتهای کیفری جرم قاچاق را ذکر ننموده و با توجه به ماده ۱۱۸ آنرا به قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ارجاع داده است.

- (وحدی نژاد، ۱۳۸۸، ۱) .
- (صادقی، ۱۳۸۷، ۱۶).
- قوانین تحت فشار افکار عمومی، گسترده تر می شد و مجرمین بیشتری را نیز به وجود می آورد(نجف ایرانند ابادی، ۱۳۷۷، ۷۶).
- این جرم انگاری با در نظرگرفتن هنجارها و ارزشهای اساسی جامعه و با تکیه بر مبنای نظری مورد قبول خود، توسط قانونگذار صورت می گیرد (آقا بابایی، ۱۳۸۴، ۱۱-۱۲)
- پای مباحث سیاسی را به میان می کشد و ربط و نسبت آزادیهای فردی و قدرت حکومتی را می کاهد (فرح.....، ۱۳۹۲، ۱۷۲)
- بر حسب مجرمانه دریافت نموده و منصرف تلقی شده اند. (حسن دادیاری، سارا آقایی، ۱۳۸۸، ۱۳۸)
- زیرا ناشیاز خود درمان است (شارل منتسکیو، ۱۳۴۹، ص ۲۰۱).
- کسی نباید برای کنترل رفتاری که می تواند بوسیله سایر رشته های حقوقی به شکل موثری تحت نظم درآید، از حقوق جزا استفاده کند (کریستوفر کلار کسون، ۱۳۷۴، ص ۲۲۴).
- وجود انبارها و دفاتر گمرکی در بندر «تب» که اکنون لوکسور نامیده می شود، دلیل این مدعا است (صادق، ۱۳۸۷، ۲۲) .
- سوی بازرگانان خارجی به بزرگانی که تجارت در منطقه آنها صورت می گرفت پرداخت می شد (بهروز، ۱۳۸۷، ۳) .
- دیوان در زمان ساسانی، دفتری بوده که در آن نام پرداخت کنندگان مالیات و دریافت کنندگان وظایف را می نوشتند (بهار مست، ۱۳۸۷ : ۱۴).
- اخلال در نظام اقتصادی کشور صورت می گردد، بحث و گفتگو می کند (ولیدی، ۱۳۸۶، ۳۸) .